

KS. REMIGIUSZ MALEWICZ

CHRZCIELNY CHARAKTER WIELKIEGO POSTU I HOMILIJNE TEGO IMPLIKACJE

THE BAPTISMAL CHARACTER OF LENT AND HOMILY IMPLICATIONS OF THIS

Abstract. Sundays of Lent in Cycle A constitute a unique time for the baptismal renovation. The liturgical celebrations of these Sundays introduce believers to the experience of a baptismal journey, almost as if they were retracing the path of the catechumens. The aim of this article is a study of the kerygma of five Lenten Sundays (in Cycle A) in a baptismal perspective, aimed to show that these Sundays celebrations are the time for the reactivation of the graces of baptism. There are also conclusions, which may help in the revival of contemporary homiletical preaching of Lenten Sundays in Cycle A, taking into account the theology of homily and the contemporary teaching of the Church on it.

Key words: Lent; graces of baptism; preaching; homily.

Sobór Watykański II stwierdza, iż w rytmie roku liturgicznego „Kościół otwiera bogactwo zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że one uobecniają się niejako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia”¹. Rok liturgiczny to bowiem żywy Chrystus, to „rozwinięcie różnych aspektów jedyne misterium paschalnego”². Przepowiadanie homilijne, które dokonuje się na jego przestrzeni (por. KL 52), powinno uwzględniać dynamikę całego roku – stopniowo odsłaniać poszczególne misteria Chrystusa³.

Ks. dr REMIGIUSZ MALEWICZ – kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej, wykładowca homiletyki i teologii przepowiadania w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie; adres do korespondencji: ul. Jana Łaskiego 9, 62-200 Gniezno; e-mail: xremigiusz.malewicz@wp.pl. ORCID: 0000-0002-8978-1186.

¹ Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium* (dalej skrót: KL), 102.

² *Katechizm Kościoła katolickiego* (dalej skrót: KKK), 171.

³ Zob. S. DYK, *Głoszenie Chrystusa w roku liturgicznym*, w: *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa*.

Na przestrzeni całego roku liturgicznego, który ma charakter mistagogiczny i katechumenalny⁴, szczególne miejsce zajmuje Wielki Post – czas łaski i wstępowania na świętą górę Paschy⁵. W historii Kościoła ten okres był tradycyjnie związany z przygotowaniem katechumenów do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej⁶. Ponadto był on dla wszystkich wiernych intensywnym czasem odnowienia chrztu – powrotem do pierwotnej „świeżości” tego sakramentu. Wielki Post do dzisiaj zachował ten charakter – nie tylko pokutny, ale i chrzcielny. W sposób wyraźny przypomniał o tym Sobór Watykański II: „Zarówno w liturgii, jak i w katechezie należy przedstawiać w pełniejszym świetle podwójny charakter Wielkiego Postu. Przez przypomnienie chrztu lub też przygotowanie do niego oraz przez pokutę ma on usposabiać wiernych, gorliwiej oddających się słuchaniu Bożego słowa i modlitwie, do obchodzenia paschalnego misterium” (KL 109). Ten tekst wskazuje, że chrzcielny charakter Wielkiego Postu znajduje wyraz w przygotowaniu do chrztu (dotyczy to katechumenów) lub przypomnieniu chrztu (dotyczy to wszystkich ochrzczonych).

Chrzcielny charakter Wielkiego Postu jest szczególnie widoczny w celebracjach liturgicznych niedziel Wielkiego Postu cyklu A. Jak przypomina *Dyrektorium homiletyczne*, za pomocą czytań biblijnych i modlitw mszalnych przeznaczonych na te niedziele „Kościół prowadzi swoich wybranych do sakramentalnej inicjacji w Wielkanoc”⁷. Okres Wielkiego Postu to jednak nie tylko przygotowanie katechumenów do chrztu, bierzmowania i Eucharystii (choć ma to pierwszorzędną wagę⁸). Również dla wszystkich ochrzczonych ma być to czas szczególny – przeznaczony „na odnowienie łask chrzcielnych i oczyszczenie otrzymanej wiary”⁹.

Treść przepowiadania, red. H. Sławiński, Ancilla Verbi, t. 4, Wydawnictwo Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Kraków 2017, s. 147–171.

⁴ Zob. D. BRZEZIŃSKI, *Katechumenalny i mistagogiczny charakter roku liturgicznego. Historia i teraźniejszość*, „Studia Theologica Varsaviensia” 47 (2009), s. 27-47.

⁵ Por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, *List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt wielkanocnych „Paschalis sollemnitatis”*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 41 (1988), s. 370.

⁶ Por. D. BRZEZIŃSKI, *Katechumenalny i mistagogiczny charakter roku liturgicznego*, s. 29-40.

⁷ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium homiletyczne*, Pallotinum, Poznań 2015, nr 69 (dalej skrót: DH).

⁸ Por. tamże.

⁹ Tamże. Na taki cel wielkopostnych niedziel (cyklu A) zwrócił uwagę papież Benedykt XVI w *Orędziu na Wielki Post 2011*, które w całości poświęcił temu zagadnieniu. Podkreślił, że okres wielkopostny stanowi dla ochrzczonych drogę analogiczną do katechumenatu: „Szczególny związek łączy chrzest z Wielkim Postem jako czasem sprzyjającym doświadczeniu łaski, która zbawia [...]. Ten dar [chrzest] winien być w nas wciąż odnawiany, a Wielki Post stanowi drogę ana-

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie pięciu kolejnych niedziel Wielkiego Postu cyklu A w perspektywie chrzcielnej¹⁰. Chodzi o podkreślenie, że celebracje liturgiczne tych niedziel stwarzają właściwą okazję nie tylko do przypomnienia chrztu, ale jego ożywienia i odnowienia. Wierni bowiem wchodzą w przeżywanie swoistej „wędrowki chrzcielnej” regularnie w ramach celebracji liturgicznej, niezastąpioną zaś pomocą w owocnym podjęciu tej wędrowki jest homilia. W związku z tym ten artykuł jest próbą ukazania elementów treściowych homilii w taki sposób, by spełniała kryteria wyznaczone jej przez współczesne nauczanie Kościoła, a jednocześnie – w perspektywie chrzcielnego charakteru Wielkiego Postu – stała się „drogą” do odnowienia chrztu.

Każda z pięciu niedziel zostanie przedstawiona w dwóch odsłonach. Po pierwsze, będzie chodziło o określenie kerygmatycznej wymowy tekstów świętych i odczytanie jej w perspektywie paschalnej, by w ten sposób wskazać na celebrowane misterium¹¹ każdej niedzieli. Artykuł nie będzie zawierał szczegółowych analiz tekstów świętych, ale opierając się na naukowych opracowaniach, w sposób syntetyczny ukaże „temat” danej niedzieli. Sprawowane misterium zostanie określone jako tzw. funkcja podstawowa. Kerygmat (odsłonięte „misterium”) jest bowiem elementem podstawowym homilii i staje się „wyznacznikiem materialnej delimitacji (czyli określenia granic) tekstu”¹². Po drugie, będzie chodziło o sformułowanie pozostałych elementów treściowych homilii, zakorzenionych i zbudowanych

logiczną do katechumenatu, który podobnie jak był dla chrześcijan starożytnego Kościoła, tak i dla dzisiejszych katechumenów jest niezastąpioną szkołą wiary i życia chrześcijańskiego”. BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2007*, „L'Osservatore Romano” 3 (2007), s. 5.

¹⁰ W artykule zostaną wykorzystane fragmenty mojej dysertacji doktorskiej pt. *Wielki Post jako „czas na odnowienie łask chrzcielnych” (DH 69). Studium homiletyczne na przykładzie polskiego przepowiadania posoborowego*, mps KUL, Lublin 2019. Temat artykułu wpisuje się bowiem w problem badawczy wspomnianej dysertacji. W opracowaniu zostaną wykorzystane niektóre wnioski praktyczne, poprzedzone w pracy doktorskiej znacznie szerszymi analizami.

¹¹ Homilia jest „przepowiadaniem przedziwnych dzieł Bożych w historii zbawienia, czyli w misterium Chrystusa, która zawsze jest w nas obecna i działa, zwłaszcza w obrzędach liturgicznych” (KL 35,2). „Kluczowy dla homilii zwrot «obchodzone misterium» należy rozumieć w podwójnym sensie: 1) globalnie – jako misterium Chrystusa, z jego centrum w wydarzeniu Paschy – mamy wówczas na myśli misterium Eucharystii, która jest anamnezą całego Misterium Paschalnego, upamiętnieniem męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa; 2) jako element, aspekt misterium Chrystusa, który jest treścią uroczystości, święta lub niedzieli przypadającej w danym okresie roku liturgicznego. Oczywiście obydwie znaczenia należy rozumieć w nierozdzielonym związku [...]”. S. DYK, *Paschalne ukierunkowanie homilii*, „Roczniki Teologiczne” 62 (2015), z. 12, s. 11.

¹² M. KLEMENTOWICZ, *Homilia jako tekst integralny teologicznie*, w: *Homilia integralna*, red. M. Dąbrówka, M. Klementowicz, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2017, s. 15.

na podstawie kerygmatu („odsłoniętego” misterium), czyli o określenie tzw. funkcji pochodnej¹³. W praktyce chodzi tu o treści didaskalijne, mistagogiczne, egzystencjalne i moralne – integralnie z sobą związane. Zostaną one przedstawione w taki sposób, by zgodnie z przyjętym kryterium homilia stała się „drogą” do odnowienia łaski chrztu.

1. I NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU

A. FUNKCJA PODSTAWOWA – „ODSŁONIĘCIE” MISTERIUM

Misterium I niedzieli Wielkiego Postu to Chrystus „nowy Adam”, zwyciężający szatana. Stary Adam uległ kuszeniu węża, a jego grzech polegał na nieposłuszeństwie i postawieniu siebie w miejsce Stwórcy (pierwsze czytanie). Skutkiem jego upadku było oddzielenie od Boga i śmierć. Nowy Adam nie wybrał drogi ratowania siebie, nie uciekł z krzyża, ale do końca okazał się posłusznym i ufającym Synem (Ewangelia). Jego zwycięstwo – „czyn sprawiedliwy Jednego” – to źródło tryumfu dla wszystkich wierzących (drugie czytanie). Z drzewa krzyża każdy wierzący może otrzymać Owoc – Jezusa Chrystusa – by być posłusznym jak On i odnosić skuteczne zwycięstwo nad szatanem. Kto złączy się z Jezusem, ten doświadcza w sobie stworzenia nowego serca – zostaje obdarzony Duchem ochoczym i posłusznym (psalm)¹⁴.

B. FUNKCJA POCHODNA – HOMILIA „DROGĄ” DO ODNOWIENIA CHRZTU

Przesłanie I niedzieli Wielkiego Postu odczytane w kluczu chrzcielnym wskazuje na łaskę chrztu, czyli uczestnictwo w zwycięstwie Chrystusa nad grzechem i szatanem. *Katechizm Kościoła Katolickiego* wyraźnie stwierdza,

¹³ Por. tamże, s. 17-19. Zob. TENŻE, *Intertekstowość w homilii*, „Roczniki Teologiczne” 66 (2019), z. 12, s. 53-64.

¹⁴ Por. DH 58-63; BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2011*, s. 5; S. DYK, *Co głosić, aby wierzyli? Studium homiletyczne Lekcjonarza mszalnego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 115-118; TENŻE, *Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym*, „Roczniki Teologiczne” 60 (2013), s. 195-197; G. DEBONA, *Between the Ambo and the Altar: Biblical Preaching and The Roman Missal. Year A*, The Liturgical Press, Collegeville 2013, s. 58-62; D. BERGANT, R. FRAGOMENI, *Preaching the New Lectionary. Year A*, The Liturgical Press, Collegeville 2001, s. 86-92; M. ORSATTI, *Interpretare i testi (1 domenica di quaresima)*, „Servizio della Parola” 365 (2005), s. 71-82.

że „chrzest oznacza wyzwolenie od grzechu i od kusiciela, czyli diabła”¹⁵. Dokładna analiza tekstów świętych tej niedzieli pozwala widzieć otrzymaną łaskę w kilku aspektach. Po pierwsze, chrzest udziela wspomnianego daru, gdyż jest zanurzeniem w Misterium Paschalnym Chrystusa. Zwycięstwo Chrystusa jest zbawieniem „dla nas”, ponieważ uzdalnia do życia i postępowania na wzór Chrystusa – w posłuszeństwie i zaufaniu Ojcu. To w Nim możemy stać się „sprawiedliwymi” (drugie czytanie)¹⁶. Po drugie, chrzest przynosi uwolnienie z grzechów (w kontekście I niedzieli mowa jest szczególnie o grzechu pierworodnym)¹⁷. Po trzecie, w sakramencie chrztu świętego Bóg udziela człowiekowi cnót wiary, nadziei i miłości (por. Modlitwa po Komunii), które umożliwiają życie w komunii z Trójjedynym¹⁸. Zadaniem homilisty jest wyjaśnienie jednego z tych aspektów otrzymanej łaski. Pomoże to wiernym nie tylko w przypomnieniu przyjętego chrztu, ale w jego ożywieniu i odnowieniu, kiedy to w celebracji eucharystycznej ochrzczeni z wiarą przyjmą słowo Boga i Ciało Pana.

W celu bardziej wyraźnego powiązania kerygmatu czytań mszalnych z sakramentem chrztu świętego warto w tę niedzielę odwołać się do następujących znaków i obrzędów chrzcielnych: modlitwy z egzorcyzmem, włożenia ręki z formułą: „Niech cię broni moc Chrystusa Zbawiciela, który żyje i króluje na wieki wieków”, wyrzeczenia się grzechu, zła i szatana, namaszczenia olejem katechumenów (jako nawiązanie do namaszczenia sportowców mających stoczyć walkę), nałożenia białej szaty, wskazującej na upodobnienie do „nowego Adama”¹⁹. Na przykład w geście włożenia ręki na kandydata do chrztu chrześcijanin widzi potężną moc Chrystusa, który wyciąga swą prawicę nad człowiekiem²⁰. Stąd chrzest święty nazywany jest pieczęcią, „ponieważ strzeże nas i jest znakiem panowania Boga”²¹. Chrześcijanin, który doświadcza pokus złego ducha, ma ciągle pamiętać, że od momentu chrztu dłoń Chrystusa spoczywa na nim. To dłoń Chrystusa Paschalnego.

Homilia w wielkopostne niedziele cyklu A nie może oczywiście stać się konferencją czy wykładem na temat chrztu. Chodzi bowiem o przepo-

¹⁵ KKK 1237. Zob. J. DANIELOU, *Wejście w historię zbawienia. Chrzest i bierzmowanie*, Wydawnictwo „M” – Znak, Kraków 1996, s. 113.

¹⁶ Por. KKK 539, 1708.

¹⁷ Por. KKK 1263.

¹⁸ Por. KKK 153, 1266, 1812-1818.

¹⁹ Por. Cz. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2003, s. 282-283.

²⁰ Por. T. SYCZEWSKI, *Znaki i symbole chrztu świętego w Kościele łacińskim*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 29 (2016), s. 45-46.

²¹ KKK 1216.

wiadanie żywego orędzia zbawczego, ukierunkowanego liturgicznie i egzystencjalnie²². W dalszej części homilii istotne będzie ukazanie misterium Chrystusa jako uobecniającego się w celebracji liturgicznej. W tę niedzielę celebrans mógłby zrobić to w następujący sposób: Jesteśmy teraz na Eucharystii, pod Krzyżem Chrystusa. Tutaj stajemy się świadkami, jak „nowy Adam” miażdży starodawnego węża. Dzisiaj Pan chce na nowo włączyć nas w swoje zwycięstwo, które zapoczątkował na chrzcie świętym. Pan chce, byśmy dzisiaj zerwali i skosztowali owoc z Drzewa Życia – Jego Krzyża. W ten sposób zostaniemy na nowo przyobleczeni w Jego szatę – szatę posłusznego Syna. W celebracji paschalnej wzywajmy Chrystusa, a On nas wysłucha. Doświadczymy zwycięstwa nad demonami (por. antyfona na wejście), byśmy mogli prowadzić święte życie (por. kolekta). Ponadto aktualność misterium można ukazać przez odwołanie się do następujących znaków i obrzędów liturgicznych: krzyża znajdującego się w bliskości ołtarza, dwóch ostatnich prośb modlitwy „Ojcze nasz” czy aklamacji „Amen” jako znaku włączenia wiernych w akt posłuszeństwa Bogu.

Udzielona łaska chrzcielna, odnowiona w celebracji eucharystycznej, jest odpowiedzią Boga na ludzkie pytania, problemy i tęsknoty. Kerygmat tej niedzieli wchodzi w twórczy dialog z egzystencją człowieka, m.in. odpowiadając na doświadczenie niemocy wobec grzechu, kruchości w codziennej walce z pokusami szatana i własną pożądlivością, nieumiejętnością posłuszeństwa Bogu i zaufania Mu ponad wszystko. Ponadto jako problem społeczny można ukazać temat samowystarczalności człowieka, czyli postawy „stawiania człowieka jako normy wszelkich rozstrzygnięć, gdzie sprawy Boże nie są brane pod uwagę”²³. Z otrzymanej na chrzcie łaski wypływa zobowiązanie, które wyraża się w naśladowaniu Chrystusa – „nowego Adama”. To zobowiązanie liturgia ukazuje wieloaspektowo. Ochrczeni muszą być świadomi, że wiara pociąga za sobą konieczność walki „z władcami tego świata pogrążonego w ciemnościach” (Ef 6,12). Łaska chrztu nie uwalnia człowieka od doświadczania pokus, ponieważ diabeł wciąż kusi do buntowania się przeciwko Stwórcy. Chrześcijanie są wezwani, by odrzucać grzech i wszystko to, co do niego prowadzi. Na wzór Chrystusa mają wyrzekać się

²² Por. DH 21; Franciszek, Adhortacja Apostolska *Evangelii Gaudium* (EG), 138; S. DYK, *Homilijny przekaz prawd wiary*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 16 (2008), s. 77-89; H. SŁAWIŃSKI, *Misterium Chrystusa, kerygmat i dogmat w przepowiadaniu*, w: *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, red. H. Sławiński, Kraków 2017, s. 119-146.

²³ S. DYK, M. KLEMENTOWICZ, M. WYROSTKIEWICZ, *Słowo aktualne. Przepowiadanie a kwestie społeczne*, Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2019, s. 37.

szatana i odrzucić pokusę dialogu z nim. Życie na podobieństwo „nowego Adama” to życie w komunii z Ojcem, w bezgranicznym zaufaniu Jemu, z którego wynika posłuszeństwo aż po krzyż. W zachowaniu Ducha czujności i rozeznania pomaga ochrzczonym wyjście na pustynię i modlitwa²⁴.

2. II NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU

A. FUNKCJA PODSTAWOWA – „ODSŁONIĘCIE” MISTERIUM

Kerygmat tekstów świętych II niedzieli Wielkiego Postu cyklu A jawi się następująco: Jezus Chrystus to wzór radykalnego zaufania Ojcu i podporządkowania swego życia Jego woli. To zaufanie Ojcu znalazło szczególny wyraz w Misterium Paschalnym. Jezus, podobnie jak Abraham, opuścił „ziemię własnych zabezpieczeń” (pierwsze czytanie), podjął drogę krzyża, która doprowadziła Go do chwały zmartwychwstania. Jego zbawcze dzieło jest źródłem łaski i błogosławieństwa dla całej ludzkości. Uczeń Jezusa jest wezwany, aby uwierzyć Jezusowi i słuchać Go. Owo słuchanie oznacza naśladowanie paschalnej drogi Mistrza. Chrześcijanin ma podjąć krzyż, wziąć udział w trudach i przeciwnościach (drugie czytanie), aby doświadczyć przemienienia i chwały (Ewangelia). W misterium Przemienienia Jezus umacnia swych uczniów. Zapewnia ich, że po drodze odrzucenia i Krzyża czeka Go radość Zmartwychwstania. Ta radość spotka także ich, nie tylko w momencie Paruzji. Będą doświadczać przejścia ze śmierci do życia w swojej codzienności²⁵.

B. FUNKCJA POCHODNA – HOMILIA „DROGĄ” DO ODNOWIENIA CHRZTU

Czytana tej niedzieli narracja o Przemienieniu Chrystusa ukazuje chrzest święty jako prawdziwy cud „przemienienia” chrześcijan. Ochrzczeni, kontemplując chwalebne Pana, odnawiają w sobie świadomość, że przez sakrament chrztu zostali „przyobleczeni” w Chrystusa i cieszą się udziałem

²⁴ Por. KKK 2863.

²⁵ Por. DH 64-68; BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2011*, s. 5; S. DYK, *Co głosić, aby wierzyli?*, s. 118-121; TENŻE, *Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym*, s. 197-199; G. DEBONA, *Between the Ambo and the Altar*, s. 63-67; D. BERGANT, R. FRAGOMENI, *Preaching the New Lectionary*, s. 92-97; P.R. SCALABRINI, *Interpretare i testi (2 domenica di quaresima)*, „Servizio della Parola” 425 (2011), s. 89-99.

w Jego chwale. Chrztost bowiem dokonuje w ludziach uświęcającej przemiany – odtąd uczestniczą w Boskiej świętości Chrystusa i najświętszym bycie Boga²⁶. *Dyrektorium homiletyczne* zaznacza, iż „druga niedziela ma nam przypomnieć, że chwałę promieniującą z ciała Jezusa chce on dzielić ze wszystkimi, którzy zostali ochrzczeni w Jego śmierci i zmartwychwstaniu”²⁷. Przez chrztost wierzący zjednoczyli się z Chrystusem i Jego paschalnym dziełem. Droga uczniów to droga wiary w Jezusa i posłuszeństwo Jego słowu. To droga paschalna – przez krzyż do chwały zmartwychwstania. Teksty święte pozwalają spojrzeć na przyjętą łaskę w trzech wymiarach. Po pierwsze, chrztost dokonuje „przemienienia” człowieka, ponieważ wprowadza go w Misterium Paschalne. To tam wierzący zostaje „pogrzebany” razem z Chrystusem i razem z Nim zmartwychwstaje do nowego życia. Dla neofity jest to zarazem łaska „nowego stworzenia”²⁸. Po drugie, sakrament chrztost świętego jest darem Bożego dziecięstwa. Jako owoc chrzcielnego „przemienienia” Bóg objawia wierzącym, że w Chrystusie stali się Jego umiłowanymi dziećmi²⁹. Po trzecie, sakrament ten udziela wierzącym niezachwianej nadziei na udział w przyszłej chwale Chrystusa³⁰.

Nawiązanie do znaków i obrzędów chrzcielnych pozwala wyraźniej dostrzec łączność między słowem Bożym a przyjętym sakramentem. Na przykład obrzęd zanurzenia w wodzie (bądź polania wodą) to znak śmierci i zmartwychwstania neofity³¹, włożenie zaś białej szaty wskazuje na szatę Jezusa z góry Przemienienia i szatę chrześcijan – przemienionych przez Pana. W tę niedzielę homilista może wyjaśnić obrzęd *signatio*, który jest częścią chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Polega on na naznaczeniu znakiem krzyża czoła i narządów zmysłów. Poprzez obrzęd *signatio* kandydaci po raz pierwszy wchodzą w kontakt z umarłym i zmartwychwstałym Chrystusem. Od tego momentu ich wiara jest wiarą paschalną. Będą odtąd poznawać misterium Chrystusa, rozwijać swoją wiarę i nawracać serce³². Znaczenie tego obrzędu jest aktualne dla chrześcijan odnawiających łaski chrzcielne. Uświadamiają oni sobie, że paschalna droga powinna objąć

²⁶ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008, nr 210; M. PYC, *Znaki trynitarnej bliskości: teologiczny wymiar sakramentów świętych*, Wydział Teologiczny UAM, Poznań 2007, s. 13.

²⁷ DH 67.

²⁸ Por. KKK 1214.

²⁹ Por. KKK 1265.

³⁰ Por. KKK 1821.

³¹ Por. Św. CYRYL JEROZOLIMSKI, *Katechezy przedchrzcielne i mistagogiczne*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2000, II 4-5, s. 326-327.

³² Por. Cz. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych*, s. 304.

wszystkie sfery ich egzystencji. Całe ich życie ma być „naznaczone” krzyżem Zbawiciela, by we wszystkim upodobnili się do Zmartwychwstałego³³.

W mistagogicznej części homilii aktualność misterium można ukazać następująco: Jako ochrzczeni mamy udział w chwale Chrystusa. Teraz, na Eucharystii, Pan umacnia w nas tę łaskę. Jako przemienieni przez Pana na chrzcie w tej godzinie Paschy weszliśmy na świętą Górę, by jednoczyć się z liturgią niebieską i uczestniczyć w życiu samego Boga. Podobnie jak wybrani uczniowie stali się świadkami chwały Chrystusa, tak teraz my uczestniczymy w tej chwale. Jak oni usłyszeli głos z nieba, tak do nas Pan dziś kieruje swoje słowo. Jak oni wpatrywali się w chwalebne, jaśniejące oblicze Pana, tak za chwilę my ujrzemy Jego przemienione oblicze – gdy kapłan uniesie nad naszymi głowami białą Hostię. Pan, który za nas umiera i zmartwychwstaje, chce nas dzisiaj pokrzepić, abyśmy schodząc z tej góry Eucharystii, mieli siłę do podejmowania paschalnej drogi, „pielgrzymując na ziemi”.

II niedziela wielkopostnego *itinerarium* chrzcielnego oświetla różne życiowe doświadczenia słuchacza. Są to m.in.: tęsknota człowieka za świętością i chwałą, niemoc wobec własnych słabości, tęsknota za akceptacją i rozumieniem siebie jako umiłowanego syna, niezrozumienie logiki krzyża. Z przyjętą łaską wiążą się zobowiązania. Wierzący mają się troszczyć, by zachować godność dzieci Bożych, nieskalaną aż po życie wieczne. Chodzi tu zatem o powołanie do świętości, czyli upodobnienie do obrazu Syna – Jezusa Chrystusa. W rzeczywistości realizuje się to w naśladowaniu Jego paschalnej drogi – przez krzyż do chwały. Chrześcijanin (jak Abraham i Jezus) ma słuchać słowa Bożego, ufać Bożym obietnicom i być posłusznym w wierze. Te postawy prowadzą wierzących do nawrócenia się na Ewangelię. Jest to droga krzyża, gdyż związana jest z trudem i cierpieniem – porzuceniem „ziemskich zabezpieczeń” i dawnego stylu życia. Celem tej drogi jest jednak doświadczenie chwały – „czystość duszy” i oglądanie Boga.

3. III NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU

A. FUNKCJA PODSTAWOWA – „ODSŁONIĘCIE” MISTERIUM

Kerygmat czytań tej niedzieli można oddać następującymi słowami: Jezus Chrystus jest Skałą, z której wypływa „woda żywa”. Brak „wody żywej” jest

³³ Por. T. SYCZEWSKI, *Znaki i symbole chrztu świętego w Kościele łacińskim*, s. 40-41.

doświadczeniem duchowej pustki i śmierci (pierwsze czytanie). „Wodą”, o której mówi Samarytance Jezus, jest Duch Święty, który jak życiodajna rzeka wytryska z Jego otwartego Serca – przebitego na Krzyżu włócznią żołnierza (Ewangelia). Rozlewa On w sercu człowieka miłość Bożą. Wierzący, obdarowany Duchem, nie musi wątpić w Bożą obecność, nie musi wystawiać Go na próbę (jak Izraelici). Żyje bowiem pewną nadzieją „chwały dzieci Bożych” (drugie czytanie) i może iść przez pustynię życia w stronę Ziemi Obiecanej, nie lękając się o siebie³⁴.

B. FUNKCJA POCHODNA – HOMILIA „DROGA” DO ODNOWIENIA CHRZTU

Liturgia tej niedzieli zaprasza ochrzczonych do odnowienia łaski, którą jest obdarowanie Duchem Świętym. Papież Benedykt XVI stwierdza: „Tak jak Izrael podczas Wyjścia, my również w chrzcie otrzymaliśmy zbawczą wodę; Jezus, jak mówi do Samarytanki, ma wodę życia, która gasi wszelkie pragnienie; tą wodą życia jest Jego Duch”³⁵. Chrzest rzeczywiście uczynił z człowieka „świętynię Ducha Świętego”³⁶. Ten sakrament jest „obmyciem odradzającym i odnawiającym w Duchu Świętym” (Tt 3,5), jest narodzeniem „z wody i Ducha” (J 3,5). Łaskę chrzcielnego „rozpalenia ogniem Bożej miłości” (por. prefacja mszalna) liturgia III niedzieli ukazuje w kilku aspektach. Po pierwsze, dar Ducha Świętego urzeczywistnia pojednanie człowieka z Bogiem – jest przejściem ze stanu grzechu do stanu sprawiedliwości mocą Paschy Chrystusa. Po drugie, Duch Święty „rozlewa miłość Bożą w naszych sercach”. Jest On „wodą żywą” na „wyschniętą glebę” serca, dającą doświadczenie spełnienia najgłębszych tęsknot i pragnień. Po trzecie, Duch Święty wprowadza w życie Trójcy Świętej, dzięki której człowiek nie żyje w pustce i lęku o siebie, ale doświadcza bliskości Boga.

W tę niedzielę homilista może wskazać na wodę chrzcielną jako na znak Ducha Świętego, a także wyjaśnić obrzęd namaszczenia krzyżmem świętym. Warto również wspomnieć, że chrzest oczyszcza człowieka z grzechów

³⁴ Por. DH 71-72, BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2011*, s. 5; S. DYK, *Co głosić, aby wierzyli?*, s. 121-125; TENŻE, *Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym*, s. 199-201; G. DEBONA, *Between the Ambo and the Altar*, s. 68-72; D. BERGANT, R. FRAGOMENI, *Preaching the New Lectionary*, s. 97-103; P.R. SCALABRINI, *Interpretare i testi (3 domenica di quaresima)*, „Servizio della Parola” 425 (2011), s. 109-125.

³⁵ BENEDYKT XVI, *Audienza generalna (9 marca 2011)*. *Post i jalmużna są „dwoma skrzydłami modlitwy”*, „L’Osservatore Romano” 5 (2011), s. 31.

³⁶ Por. KKK 1265.

i jego skutków, „wśród których najcięższym jest oddzielenie od Boga”³⁷. Przez sakrament chrztu świętego wierzący może żyć z Bogiem w komunii. Ukazuje to wyraźnie formuła chrzcielna: „N. ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Wierzący zostaje ochrzczony, czyli „zanurzony” w życie Trójjedynego Boga – w komunie miłości Ojca, Syna i Ducha Świętego³⁸. Moment chrztu jest spotkaniem trzech Osób Boskich z osobą człowieka. Imię człowieka wypowiada sam Bóg, wpisując go do „księgi życia” (por. Flp 4,3; Ap 5,1)³⁹.

Misterium Chrystusa odsłonięte na podstawie tekstów świętych uobecnia się w sprawowanej celebracji, która jednocześnie jest momentem odnowienia łaski chrztu świętego. Homilista mógłby wskazać na to w następujących słowach: W tej świętej godzinie Paschy przyszliśmy na Eucharystię, podobnie jak spragniona Samarytanka przyszła do studni o „szóstej godzinie”. Naszą prawdziwą Studnią i Skałą jest Jezus Chrystus. Z tej Skały wypłynie dziś dla nas „woda żywa” – Duch Święty. To życiodajna rzeka wytryskająca z Jego przebitego Serca. Idąc za intuicją św. Ambrożego, można także wskazać na ołtarz jako prawdziwą skałę: „Kapłan słowem Bożym dotyka skały. Wypływa z niej woda, a lud Boży pije. Gdy kapłan dotyka kielicha, wówczas wypełnia się on obficie wodą wytryskującą ku żywotowi wiecznemu. Wypija ją lud, który doszedł do łaski Bożej”⁴⁰.

Homilia, która ma interpretować ludzkie życie, mogłaby dotknąć następujących problemów słuchacza: doświadczenia grzechu burzącego pokój z Bogiem, tęsknoty serca za szczęściem, prawdą, dobrem, miłością, doświadczenia lęku spowodowanego oddaleniem od Boga, pragnienia życia w bliskości Boga. Jako problem społeczny, mogłaby zostać dotknięty np. temat czystości w myślach i uczynkach, ze wskazaniem, że Duch Święty jest gwarancją oczyszczenia wszelkich intencji i pragnień człowieka⁴¹. Udzielone łaski chrzcielne wiąże się również z zobowiązaniem, które można streścić w wezwaniu moralnym wziętym z drugiego czytania: „Zachowajcie pokój z Bogiem” (Rz 5,1). Ochrzczony, żyjąc w bliskości Boga, nie powinien powielać grzechów Izraela, którymi były zwątpienie w Bożą obecność

³⁷ KKK 1263.

³⁸ Por. KKK 1239.

³⁹ Por. M. ZACHARA, *Sakrament chrztu*, w: *Znaki Tajemnicy*, red. K. Porosło, R.J. Woźniak, Wydawnictwo WAM, Kraków 2018, s. 287; Cz. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych*, s. 380.

⁴⁰ Św. AMBROŻY Z MEDIOLANU, *Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, V (1) 3, s. 91.

⁴¹ Por. S. DYK, M. KLEMENTOWICZ, M. WYROSTKIEWICZ, *Słowo aktualne*, s. 41.

i wystawianie Boga na próbę. W doświadczeniu grzechu i upadku ma otwierać swoje serce na Boże przebaczenie, a do tego potrzebna jest postawa „pokornego przyznawania się do przewinień” (kolekta). Przeciwnością tej postawy jest zatwardziałe serce, które oznacza zamknięcie się na Ducha Świętego i odrzucenie daru Bożej miłości. Przed taką postawą przestrzega liturgia tej niedzieli: „Niech nie twardnieją wasze serca” (Ps 95,8). Właściwą postawą wierzących jest również stałe pragnienie Ducha i otwieranie się na Niego przez wiarę: „Daj mi tej wody” (J 4,15). Jak Samarytanka i Samarytanie odwrócili się od obcych bożków, którzy nie dawali życia, to samo mają czynić chrześcijanie – odrzucić idole i bożki, gdyż tylko w Bogu jest spełnienie najgłębszych ludzkich pragnień. Wierzący podejmują również uczynki pokutne, gdyż są one „lekarstwem na grzechy” (kolekta). Bóg wzywa ochrzczonych, by obdarowani Duchem Świętym prowadzili życie z wiary, które objawia się w miłości.

4. IV NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU

A. FUNKCJA PODSTAWOWA – „ODSŁONIĘCIE” MISTERIUM

Teksty święte kolejnej niedzieli wielkopostnej ukazują Jezusa Chrystusa – prawdziwą Światłość, która przeprowadziła ludzkość z ciemności do światła. On na Krzyżu wziął wszelkie ciemności świata (grzechu, oddalenia od Boga, nieznajomości Go). W Zmartwychwstaniu zaś Pan pokonał ciemność i sprawił, że noc jak dzień zajaśniała. Przez Jego Misterium Paschalne każdy wierzący może doświadczyć oświecenia – przejścia z ciemności do światła (Ewangelia), by odtąd żyć jak „syn światłości” (drugie czytanie). Ochrzczony przez obmycie w „wodach spokojnych” staje się „światłością w Panu” – zostaje uwolniony ze „ślepoty niewiary” i staje się „widzącym”. Idąc za Jezusem i słuchając Jego słowa, ma światło życia, otrzymuje „Boże widzenie”, jest „opanowany przez Bożego Ducha”, idzie „po właściwych ścieżkach” (pierwsze czytanie, psalm)⁴².

⁴² Por. DH 73-74; BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2011*, s. 5; S. DYK, *Co głosić, aby wierzyli?*, s. 125-129; TENŻE, *Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym*, s. 202-204; G. DEBONA, *Between the Ambo and the Altar*, s. 73-77; D. BERGANT, R. FRAGOMENI, *Preaching the New Lectionary*, s. 103-109; F. VANNINI, *Interpretare i testi (4 domenica di quaresima)*, „Servizio Della Parola” 455 (2014), s. 127-138.

B. FUNKCJA POCHODNA – HOMILIA „DROGĄ” DO ODNOWIENIA CHRZTU

W perspektywie odsłoniętego misterium chrzest jest oświeceniem, który czyni wierzącego nowym człowiekiem (por. Hbr 6,4; 10,32; 2 Kor 4,6; Ef 1,18; 3,9; 2 Tm 1,10). Udział ochrzczonego w Misterium Paschalnym przynosi bowiem zwycięstwo światła nad ciemnością. Uzdalnia go również do postępowania jak dziecko światłości (por. Ef 5,8). Ewangelia o uzdrowieniu niewidomego od urodzenia, czytana w kontekście drogi chrzcielnej, ukazuje przemianę, która dokonała się w sakramencie chrztu. *Katechizm* uczy: „Ochrzczonego, otrzymawszy w chrzcie Słowo, «światłość prawdziwą, która oświeca każdego człowieka» (J 1,9), «po oświeceniu» (Hbr 10,32) staje się «synem światłości» (1 Tes 5,5) i samą «światłością» (Ef 5,8)”⁴³. Łaska oświecenia ukazana w liturgii tej niedzieli to: uwolnienie z ciemności grzechu („niegdyś byliście ciemnością” – Ef 5,8) i wprowadzenie w Bożą światłość („teraz jesteście światłością w Panu” – Ef 5,8); zjednoczenie z Jezusem Chrystusem jako źródłem prawdziwego oświecenia; nadprzyrodzony dar wiary, dzięki któremu wierzący mają dostęp do Bożego światła.

Wymownym znakiem ukazującym tę łaskę chrztu jest obrzęd wręczenia zapalanej świecy. Wskazuje on na Chrystusa jako prawdziwą światłość. Świeca nowo ochrzczonego jest bowiem zapalana od świecy paschalnej, która symbolizuje Chrystusa Zmartwychwstałego. „Zbliżenie się do tego paschału jest kolejnym potwierdzeniem decyzji o woli kroczenia Chrystusową drogą, drogą dobra, a nie zła”⁴⁴. Chrześcijanin, tak jak niewidomy z Ewangelii, w chrzcie spotkał Chrystusa – prawdziwą światłość. Odtąd ma zawsze postępować jak dziecko światłości. Trwanie w światłości oznacza trwanie w Chrystusie – zjednoczenie z Nim przez wiarę. Żywa wiara jest bowiem warunkiem doświadczenia Bożej światłości⁴⁵.

Wskazując na uobecnienie misterium Chrystusa w celebracji homilista mógłby posłużyć się słowami: Jesteś teraz na Eucharystii, w której nasz Pan Jezus Chrystus bierze na siebie ciemności twojego grzechu, oddalenia od Boga, niewiary. On przez swoją Paschę odnawia w tobie światłość, którą obdarzył cię już w momencie chrztu świętego. Chrystus, podobnie jak niewidomemu od urodzenia, również tobie chce dzisiaj otworzyć wewnętrzne oczy. Jak Dawida, tak również ciebie na nowo namaści olejkim – swoim Duchem. Złóż na ołtarzu swoją duchową ślepotę, by Pan cię odnowił,

⁴³ KKK 1216.

⁴⁴ Cz. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych*, s. 385.

⁴⁵ Por. M. ZACHARA, *Sakrament chrztu*, s. 282; T. SYCZEWSKI, *Znaki i symbole chrztu świętego w Kościele łacińskim*, s. 45-46.

pomógł porzucić „bezowocne uczynki ciemności”. Jak niewidomy zanurzył się w Siloam, tak teraz ty możesz przez żywą wiarę cały zanurzyć się w Panu. On udzieli ci prawdziwego światła – Bożego życia. Homilista mógłby wyjaśnić ponadto symbolikę światła w celebracji, a także wskazać na ważne „komponenty” oświecenia, czyli słuchanie słowa Bożego w liturgii oraz wyznanie wiary, które po nim następuje.

Słowo Boże tej niedzieli oświeca doświadczenia życiowe słuchacza: ciemności zła, grzechu, oddalenia od Boga, nieumiejętność postępowania według woli Pana, problemy w wierze. Chrzcielne oświecenie uzdalnia i zobowiązuje człowieka do konkretnych postaw, które można streścić w słowach: „Postępujcie jak dzieci światłości”. Realizowanie tego zadania jest możliwe dzięki trwaniu w Chrystusie. Tylko ten, kto „jest w Panu”, czyli podtrzymuje udzieloną łaskę wiary, może „dobrze widzieć” i „postępować jak syn światłości”. Trwanie w Chrystusie umożliwia również rozpoznawanie, czyli „badanie, co jest miłe Panu” (por. Ef 5,10). Chrześcijanin ma mieć bowiem te same dążenia, które były w Chrystusie (por. Flp 2,15). Realizowanie chrzcielnego zobowiązania jest możliwe również dzięki słuchaniu Bożego słowa. Ono bowiem rodzi wiarę i oświeca ludzkie życie: myśli, decyzje, pragnienia, czyny. Ciągłym zadaniem ochrzczonego jest „odrzucenie bezowocnych uczynków ciemności”, by wydawać owoce „prawości, sprawiedliwości i prawdy” (Ef 5,9).

5. V NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU

A. FUNKCJA PODSTAWOWA – „ODSŁONIĘCIE” MISTERIUM

Misterium V niedzieli Wielkiego Postu cyklu A można streścić następująco: Jezus Chrystus przyszedł na ziemię, by pokonać śmierć wieczną będącą karą za grzech. On, który nie znał grzechu, wziął na siebie grzech całego świata – poszedł na Krzyż i został złożony w grobie w miejsce Łazarza i wszystkich grzeszników, swych przyjaciół (Ewangelia). W Zmartwychwstaniu ostatecznie podeptał śmierć – ostatniego wroga człowieka. Kto jednoczy się z Chrystusem, doświadcza przeprowadzenia ze śmierci do życia – grób jego serca zostaje otwarty, Pan pokonuje w nim grzech i śmierć, i udziela mu nowego życia (pierwsze czytanie). Wierzący cieszy się odtąd życiem, którego nie zniszczy nawet fizyczna śmierć (drugie czytanie)⁴⁶.

⁴⁶ Por. DH 75-76; BENEDYKT XVI, *Oroędzie na Wielki Post 2011*, s. 5-6; S. DYK, *Co głosić, aby*

B. FUNKCJA POCHODNA – HOMILIA „DROGĄ” DO ODNOWIENIA CHRZTU

Powyższy kerygmat tekstów świętych odczytany w kluczu chrzcielny trafnie określa papież Benedykt XVI: „W V Niedzielę skupiamy uwagę na wskrzeszeniu Łazarza (por. J 11,1-45). W chrzcie przeszliśmy ze śmierci do życia i możemy podobać się Bogu, może w nas umrzeć stary człowiek, byśmy żyli Duchem Zmartwychwstałego”⁴⁷. W Misterium Paschalnym Chrystus zwyciężył śmierć i stał się źródłem życia wiecznego. W sakramencie chrztu uobecnia się ta jedyna i niepowtarzalna Pascha Chrystusa – zanurzenie w śmierci Chrystusa i uczestnictwo w Jego zmartwychwstaniu⁴⁸. Liturgia tej niedzieli ukazuje tę łaskę w kilku aspektach. Po pierwsze, chodzi o uwolnienie od grzechu, który jest śmiercią duchową i prowadzi do śmierci wiecznej. Po drugie, ochrzczony staje się uczestnikiem życia wiecznego. Po trzecie, dzięki zanurzeniu w Misterium Paschalnym, przekleństwo śmierci przemienia się dla chrześcijan w błogosławieństwo. Po czwarte, doświadczając zmartwychwstania z Chrystusem na chrzcie, wierzący ma niezawodną nadzieję na przyszłe zmartwychwstanie ciała.

Na łaskę przejścia ochrzczonego ze śmierci do życia wskazuje „źródło chrzcielne” (chrzcielnica) oraz baptysterium⁴⁹. W Kościele starożytnym baptysteria były budowane najczęściej na planie ośmioboku. Liczba „osiem” ukazywała, że ochrzczony, wchodząc do „źródła chrzcielnego”, rozpoczynał nowe życie. Wchodził on w „ósmo dzień” – dzień zmartwychwstania Chrystusa⁵⁰. Baptysterium i chrzcielnica oznacza również „łono Kościoła”. W nim wierzący rodzą się do nowego życia⁵¹. W kontekście czytań mszalnych tej niedzieli należy spojrzeć na chrzcielnicę także jako na grób. W chrzcielny obmyciu bowiem grzechy kandydata zostają pogrzebane. Tak

wierzyli?, s. 129-134; TENŻE, *Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym*, s. 204-207; G. DEBONA, *Between the Ambo and the Altar*, s. 77-82; D. BERGANT, R. FRAGOMENI, *Preaching the New Lectionary*, s. 109-114; F. VANNINI, *Interpretare i testi (5 domenica di quaresima)*, „Servizio della Parola” 455 (2014), s. 148-158.

⁴⁷ BENEDYKT XVI, *Audiencia generalna (9 marca 2011)*, s. 31.

⁴⁸ Zob. E.J. JEZERSKI, *Chrzest jako śmierć i zmartwychwstanie z Chrystusem w ujęciu św. Pawła*, „Colloquium Salutis” 18-19 (1987), s. 141-159.

⁴⁹ Należy rozróżniać baptysterium od chrzcielnicy (*fons baptismalis*). Baptysterium oznacza „odrębny budynek poza kościołem, wydzieloną z kościoła kaplicę lub inne miejsca w budynku kościelnym przeznaczonym wyłącznie do udzielania chrztu”. Drugie określenie oznacza „zbiornik, w którym znajduje się woda chrzcielna pełniącą funkcję dawnego basenu chrzcielnego znajdującego się w baptysterium”. Cz. KRAKOWIAK, *Katechumenat chrzcielny dorosłych*, s. 368.

⁵⁰ Por. tamże, s. 368-369.

⁵¹ Por. tamże, s. 371.

również postrzegają chrzcielnicę teologia patrystyczna. Dla św. Ambrożego „sadzawka chrzcielna jest jakby miejscem pogrzebu”⁵². Z kolei św. Cyryl Jerozolimski widział w przejściu katechumenów do basenu chrzcielnego przeniesienie ciała Jezusa do grobu. Potrójne zanurzenie i wynurzenie to analogia do czasu przebywania Jezusa w grobie. Wreszcie wyjście nowo ochrzczonego z basenu to symbol uczestnictwa w zmartwychwstaniu Chrystusa⁵³. Chrzest święty jest wejściem w Paschę Pana – ochrzczeni, podobnie jak Łazarz, zostają „wskrzeszeni” do nowego życia; Pan wyciąga ich z grobowych niewoli i ciemności.

Homilista mógłby wskazać na aktualność sprawowanego misterium w następujących słowach: Za chwilę Pan uobecni dla nas swoją śmierć i zmartwychwstanie. On, Baranek Boży, który nie znał grzechu, wziął na siebie grzech całego świata. Przez swoją Paschę zwyciężył grzech i śmierć. Jako ochrzczeni uczestniczymy już w Jego zwycięstwie. Doświadczając jednak grzechu i słabości, stajemy się często jak umarły Łazarz. Leżymy w grobie słabości, niemocy, grzechu. Lękając się śmierci, popadamy w egoizm. Dziś Pan przychodzi do nas, by tam gdzie unosi się jeszcze fetor śmierci, przekazać woń nowego życia. On chce dotknąć się naszego grobu i powiedzieć jak do Łazarza: „Wydź na zewnątrz”. W naszym Panu, który jest naszym życiem i zmartwychwstaniem, możemy doświadczyć zwycięstwa nad duchową śmiercią, możemy doświadczyć nowego życia. On nam posyła swojego Ducha, który będzie rozwiązywał nasze ręce i nogi, byśmy mieli siły do prawdziwego życia.

Orędzie zbawcze tej niedzieli odpowiada na ludzkie pytania i problemy, m.in. doświadczenie duchowej śmierci poprzez trwanie w grzechu, lęk przed śmiercią, egoizm spowodowany niewolą śmierci, pragnienie życia wiecznego. Zobowiązania moralne wynikające z otrzymanej łaski można streścić w słowach wziętych z modlitwy po Komunii: „Być zawsze żywym członkiem Kościoła”. To zadanie realizuje się wówczas, gdy ochrzczone postępuje według Ducha Zmartwychwstałego Pana i trwa w nowym życiu otrzymanym na chrzcie świętym. Chodzi tu również o rozwijanie żywej wiary i trwanie w więzi z Jezusem, zgodnie z Jego zapewnieniem: „Kto wierzy we Mnie, ma życie wieczne” (por. J 11,25). Ochrzczeni są wezwani, by w mocy Ducha Świętego ciągle powstawać ze śmierci do życia. Chodzi o codzienne umieranie dla grzechu, zwlekanie starego człowieka z jego martwymi uczynkami. Wezwanie do „bycia żywym członkiem Kościoła” urzeczywistnia się

⁵² Św. AMBROŻY Z MEDIOLANU, *Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach*, II (6) 19, s. 77.

⁵³ Por. T. KACZMAREK, *Ryty chrzcielne jako naśladowanie tajemnic paschalnych według II katechezy mistagogicznej Cyryla Jerozolimskiego*, „Vox Patrum” 10 (1990), s. 83-88.

szczególnie w naśladowaniu miłości Chrystusa (por. kolekta). Wówczas człowiek może pokonywać pychę, która jest korzeniem każdego grzechu⁵⁴.

*

Celebracje liturgiczne pięciu niedziel Wielkiego Postu cyklu A są właściwym czasem „na odnowienie łask chrzcielnych”. Istotną rolę w wielkopostnym ożywieniu chrztu odgrywa homilia mszalna. Głoszący ją powinien zadbać, by prawidłowo wydobyć orędzie tekstów świętych i wskazać na ich chrzcielną aktualizację. Zbawienie, o którym dają świadectwo teksty święte, nie jest bowiem „zawieszony w próżni”, ale naprawdę urzeczywistniło się w życiu chrześcijan – w sakramencie chrztu. Przepowiadanie wielkopostnej „wędrówki chrzcielnej” ma na celu nie tylko przypomnienie chrztu czy pogłębienie wiedzy religijnej na jego temat. Zasadniczym zadaniem homilii jest doprowadzenie wiernych do odnowienia łask chrzcielnych w celebracji liturgicznej. Nie chodzi oczywiście o „powtórzenie” chrztu, ale o jego „ożwienie” w Eucharystii. Homilista powinien pamiętać, że celebracja liturgiczna jest uobecnieniem Paschy Chrystusa i wszystkich Jego misteriów. Łaski chrzcielne otrzymane w dzieciństwie (być może nieuświadomione, zapomniane i nierozwijane przez wiernych) w celebracji liturgicznej mogą zostać „ożywione”. W przepowiadaniu homilijnym, oprócz treści kerygmatyczno-didaskalijskich i mistagogicznych, powinny znaleźć się także treści egzystencjalne. Zadaniem homilisty jest odniesienie „odsłoniętych” aspektów misterium Chrystusa (łask chrzcielnych) do życia uczestników celebracji. Bóg przez swoje słowo prowadzi dialog z człowiekiem i zbawia go przez udział w misterium. W przepowiadaniu homilijnym powinny się znaleźć także treści moralne (parenetyczne). Ochrzczony, który w Wielkim Poście odnawia spotkanie z Panem zainicjowane na chrzcie, jest wezwany do wytrwałego naśladowania Chrystusa mocą udzielonych i odnowionych łask chrzcielnych – chodzi o podjęcie zobowiązań chrzcielnych. Tak przygotowana homilia może pomóc w zrealizowaniu celu Wielkiego Postu, na który wskazał Benedykt XVI: „Odnówmy w tym Wielkim Poście moment [chrzest], w którym Bóg dał nam łaskę, aby oświecała wszystkie nasze działania i nimi kierowała. Jesteśmy powołani do tego, by żyć na co dzień tym, co ten sakrament oznacza i urzeczywistnia, w coraz wielkodusznym i autentycznym naśladowaniu Chrystusa”⁵⁵.

⁵⁴ Por. S. DYK, M. KLEMENTOWICZ, M. WYROSTKIEWICZ, *Słowo aktualne*, s. 43-44.

⁵⁵ BENEDYKT XVI, *Orędzie na Wielki Post 2011*, s. 6.

BIBLIOGRAFIA

- AMBROŻY Z MEDIOLANU ŚW., Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.
- BENEDYKT XVI, Audiencja generalna (9 marca 2011). Post i jałmużna są „dwoma skrzydłami modlitwy”, „L'Osservatore Romano” 5 (2011), s. 29-31.
- BENEDYKT XVI, Orędzie na Wielki Post 2007, „L'Osservatore Romano” 3 (2007), s. 4-6.
- BERGANT D., FRAGOMENI R., *Preaching the New Lectionary. Year A*, The Liturgical Press, Collegeville 2001.
- BRZEZIŃSKI D., Katechumenalny i mistagogiczny charakter roku liturgicznego. Historia i teraźniejszość, „Studia Theologica Varsaviensia” 47 (2009), s. 27-47.
- CYRYL JEROZOLIMSKI ŚW., Katechezy przedchrzcielne i mistagogiczne, Wydawnictwo „M”, Kraków 2000.
- DANIELOU J., Wejście w historię zbawienia. Chrzest i bierzmowanie, Wydawnictwo „M” – Znak, Kraków 1996.
- DEBONA G., *Between the Ambo and the Altar. Biblical Preaching and The Roman Missal. Year A*, The Liturgical Press, Collegeville 2013.
- DYK S., Co głosić, aby wierzyli? Studium homiletyczne Lekcjonarza mszalnego, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013.
- DYK S., Głoszenie Chrystusa w roku liturgicznym, w: *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, red. H. Sławiński, *Ancilla Verbi*, t. 4, Wydawnictwo Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Kraków 2017, s. 147-171.
- DYK S., Homilijny przekaz prawd wiary, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 16 (2008), s. 77-89.
- DYK S., Paschalne ukierunkowanie homilii, „Roczniki Teologiczne” 62 (2015) 12, s. 7-27.
- DYK S., Wielkopostne itinerarium chrzcielne w przepowiadaniu homilijnym, „Roczniki Teologiczne” 60 (2004), s. 193-208.
- DYK S., KLEMENTOWICZ M., WYROSTKIEWICZ M., *Słowo aktualne. Przepowiadanie a kwestie społeczne*, Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2019.
- JEZIERSKI E.J., Chrzest jako śmierć i zmartwychwstanie z Chrystusem w ujęciu św. Pawła, „Colloquium Salutis” 18-19 (1987), s. 141-159.
- KACZMAREK T., Ryty chrzcielne jako naśladowanie tajemnic paschalnych według II katechezy mistagogicznej Cyryla Jerozolimskiego, „Vox Patrum” 10 (1990), s. 83-88.
- KLEMENTOWICZ M., Intertekstowość w homilii, „Roczniki Teologiczne” 66 (2019) 12, s. 53-64.
- KLEMENTOWICZ M., Homilia jako tekst integralny teologicznie, w: *Homilia integralna*, red. M. Dąb-rówka, M. Klementowicz, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2017, s. 9-19.
- KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium homiletyczne*, Pallottinum, Poznań 2015.
- KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt wielkanocnych „Paschalis sollemnitatis”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 41 (1988), s. 368-391.
- KRAKOWIAK CZ., *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2003.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008.

- ORSATTI M., Interpretare i testi (1 domenica di quaresima), „Servizio della Parola” 365 (2005), s. 71-82.
- PYC M., Znaki trynitarnej bliskości: teologalny wymiar sakramentów świętych, Wydział Teologiczny UAM, Poznań 2007.
- SCALABRINI P.R., Interpretare i testi (2 domenica di quaresima), „Servizio della Parola” 425 (2011), s. 89-99.
- SCALABRINI P.R., Interpretare i testi (3 domenica di quaresima), „Servizio della Parola” 425 (2011), s. 109-125.
- SŁAWIŃSKI H., Misterium Chrystusa, kerygmat i dogmat w przepowiadaniu, w: Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania, red. H. Sławiński, Kraków 2017, s. 119-146.
- SYCZEWSKI T., Znaki i symbole chrztu świętego w Kościele łacińskim, „Warszawskie Studia Teologiczne” 29 (2016), s. 38-49.
- VANNINI F., Interpretare i testi (4 domenica di quaresima), „Servizio della Parola” 455 (2014), s. 127-138.
- VANNINI F., Interpretare i testi (5 domenica di quaresima), „Servizio Della Parola” 455 (2014), s. 148-158.
- ZACHARA M., Sakrament chrztu, w: Znaki Tajemnicy, red. K. Porosło, R.J. Woźniak, Wydawnictwo WAM, Kraków 2018, s. 245-304.

CHRZCIELNY CHARAKTER WIELKIEGO POSTU I HOMILIJNE TEGO IMPLIKACJE

Streszczenie

Niedziele Wielkiego Postu cyklu A są szczególnym czasem chrzcielnej odnowy. Celebracje liturgiczne tych niedziel wprowadzają wierzących w przeżywanie wędrówki chrzcielnej, niemal w ponowne przemierzanie drogi katechumenów. Celem artykułu jest opracowanie kerygmatu pięciu niedziel Wielkiego Postu (cyklu A) w perspektywie chrzcielnej, aby ukazać, że celebracje tych niedziel są czasem na odnowienie łask chrzcielnych. Chodzi także o sformułowanie postulatów mających na celu odnowę współczesnego przepowiadania homilijnego niedziel Wielkiego Postu cyklu A, uwzględniając przy tym teologię homilii i współczesne nauczanie Kościoła na jej temat.

Słowa kluczowe: Wielki Post; łaski chrzcielne; przepowiadanie; homilia.